

Plandaí inár dtimpeallacht áitiúil agus sa domhan mór

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh trí phlandaí a aimsiú ón seomra ranga, ansin daingnigh dhá fhocal: planda agus ghnáthóg. Cuireann na daltaí fréamhacha, gas, duilleog, bláth agus peiteal ina n-áit ar acmhainn idirghníomhach an phlanda bhláthaigh, ansin téann siad ar thóraíocht ghearr le gloiní formhéadúcháin ar thailte na scoile. Ar ais istigh, sórtálann siad na cártaí ar a bhfuil fraoch, sceach gheal agus rabhán de réir trí ghnáthóg: portach fliuch, imeall páirce agus cladach gaofar. Críochnaíonn siad le líníocht amháin de phlanda, le lipéid, ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe.

Cuspóirí foghlama

- Raon plandaí sa timpeallacht áitiúil a bhreathnú agus a aithint
- Plandaí ó ghnáthóga éagsúla in Éirinn a chur i gcomparáid lena chéile de réir a nduilleog, a mbláthanna agus na háite ina bhfásann siad

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

An lá roimhe: seiceáil bealach ciorclach sábháilte lasmuigh (clós, imeall na páirce imeartha, bosca plandaí nó fál) agus priontáil tacar amháin de thrí chárta léirithe de ghnáthóga Éireannacha do gach grúpa, chomh maith le leathanach na Dialainne Imscrúdaithe. Bailigh gloine formhéadúcháin amháin do gach grúpa. Rogha eile do lá fliuch: tráidire de phlandaí i bpotaí nó d'fhiailí scaoilte ón gclós, iad istigh cheana féin.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
gloiní formhéadúcháin	1	grúpa	trealamh na scoile	claibín plaisteach trédhearcach ó phróca le breathnú tríd, nó breathnú go cúramach leis na súile amháin
Cártaí léirithe de phlandaí ó ghnáthóga Éireannacha (fraoch, sceach gheal, rabhán)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	taispeánann an múinteoir na trí íomhá ó na cártaí léirithe agus a dteidil ar an gclár bán idirghníomhach fad a bhíonn na grúpaí ag plé
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach bán le spás do líníocht agus do lipéid
tráidire chun samplaí scaoilte a bhailiú (roghnach)	1	rang	seomra ranga	claibín glan bosca lóin nó pláta páipéir

Pointe sábháilteachta

Siúl, ní rith; breathnú go séimh amháin; gan aon rud a bhlaiseadh; gan plandaí deilgneacha (dris, cuileann) ná plandaí anaithnide a phiocadh. Na lámha a ní ar fhilleadh, roimh an líníocht.

Céimeanna teagaisc

- **Focail a theastaíonn uainn le haghaidh plandaí:** Ná scríobh ar an gclár ach planda agus gnáthóg, gach ceann acu le pictiúr simplí d'áit. Fiafraigh: 'An planda é an féar ar an bpáirc imeartha? Cén chaoi a bhfuil a fhios agaibh?' Tabhair aghaidh ar an mbréagthuiscint 'ní fíorphlandaí iad fiailí' sula bhfágtar an seomra.
- **Codanna planda bhláthaigh a ainmniú:** Oibrigh féin acmhainn idirghníomhach an phlanda bhláthaigh. Sula dtarraingíonn tú aon lipéad, taispeáin: is é an bláth an ceann iomlán, is píosa amháin é peiteal. Deir an rang gach lipéad as béal a chéile; coinnigh an luas tapa ionas go mbeidh am fós don tóraíocht.
- **Ag lorg plandaí ar thailte na scoile:** Fanann na dialanna istigh. Abair na rialacha sábháilteachta tú féin agus an rang ag imeacht. Grúpaí de 3–4, gloine formhéadúcháin amháin an grúpa, thart ar sheacht nóiméad ag breathnú. Spreag iad le díriú ar mhothú na duilleoige, ar ghas bog nó adhmaid, ar an mbláth, agus ar an áit a bhfásann sé. Ar fhilleadh, seisiún gearr amháin roinnte ó bhéal, ansin na lámha a ní.
- **Plandaí ó ghnáthoga Éireannacha:** Taispeáin portach fliuch, imeall páirce agus cladach gaofar ar an gclár. Leagann na grúpaí an fraoch, an sceach gheal agus an rabhán ó chlé go deas chun iad a mheaitseáil leo. Cuir ceist amháin faoi chosúlacht nó faoi dhifríocht le rud a aimsíodh ar thailte na scoile; coinnigh do chuid cainte féin gairid.
- **Líníocht de phlanda a d'aimsíomar:** Tabhair an t-am iomlán don líníocht fiú má chuaigh an tóraíocht thar am. Cuid amháin le lipéad a chonaic siad i ndáiríre; ní gá fréamhacha a chumadh. Tús abairte más gá: D'aimsigh mé _____. Bhí sé ag fás _____. Feicim an _____. Téigh timpeall an tseomra ag fiafraí: 'An bhfuil sé níos cosúla le portach, le himeall páirce nó le cladach?'
- **Cad a thugamar faoi deara?:** Athluaigh dhá nó trí cinn de ráitis na ndaltaí ag baint úsáide as na focail gnáthóg, duilleog, gas agus bláth. Bíodh mar aidhm agat: rud amháin a aimsíodh go háitiúil, meaitseáil amháin le gnáthóg, agus an smaoineamh 'na príomhchodanna céanna, áiteanna difriúla'.

Cad ba cheart a fheiceáil

Rudaí a aimsítear go minic: féar, nóinín, caisearbhán, seamair, slánlus, caonach, copóg, crann nó tor atá ar shuíomh na scoile. Sórtáil na ngnáthóg: fraoch→portach fliuch, sceach gheal→imeall páirce, rabhán→cladach gaofar. Léiríonn na líníochtaí cuid amháin ar a laghad a chonacthas i ndáiríre (duilleog/gas/bláth); is minic nach mbíonn fréamhacha iontu—tá sé sin ceart go leor. Má bhíonn ord na gcártaí mícheart, is gnách gur de réir datha a shórtáil siad, ní de réir áite—taispeáin ceannteidil an chlár arís.

Míthuisintí agus idirghabhálacha

- ‘Ní fíorphlandaí iad fiailí ná féar—ní áirítear ach crainn agus bláthanna gairdín.’ — Taispeáin féar nó nóinín ón gclós: fréamhacha, gas, duilleoga. ‘Is planda é fiaile fós. Áirítear caonach agus féar, fiú gan bláth mór daite.’
- **Cuireann na daltaí an lipéad ‘bláth’ ar pheiteal amháin.** — Ar an acmhainn idirghníomhach, taispeáin an ceann daite iomlán agus ansin peiteal amháin: ‘Is é an bláth an ceann iomlán; is píosa amháin é peiteal.’ Iarr orthu an dá fhocal a rá ar ais sula dtarraingítear an chéad lipéad eile.
- **‘Ba cheart fréamhacha a bheith ar gach planda i mo líníocht.’** — Meabhraigh dóibh go bhfanann na fréamhacha i bhfolach mura raibh planda scaoilte ón talamh. Mol lipéad soiléir amháin ar chuid a chonaic siad i ndáiríre lasmuigh nó ar chárta.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Suigh leo ag bord an mhúinteora agus úsáid an tús abairte D'aimsigh mé _____. Bhí sé ag fás _____. Feicim an _____.; glac le planda ó chárta gnáthóige mura bhfuarthas aon rud soiléir le linn na tóraíochta. • Tabhair imlíne planda dóibh a bhfuil cuid de na lipéid uirthi cheana, ionas nach gcuirfidh siad leis ach ainm coda amháin is féidir leo a thaispeáint.	• Tar éis líníocht amháin le lipéid, fiafraigh díobh an bhfuil a bplanda níos cosúla le cárta an phortaigh, le cárta imeall na páirce nó le cárta an chladaigh, agus cén fáth. • Spreag iad le mionsonra eile a thabhairt faoi deara: mothú na duilleoige, gas bog nó adhmaid, nó an áit chruinn ina raibh sé ag fás.	• Iad siúd a chríochnaíonn go tapa, cuireann siad sceitse beag eile de phlanda ó chárta gnáthóige leis, agus nasc amháin cosúlachta/difríochta idir na codanna. • Iarr orthu comparáid chothrom a dhéanamh os ard: na príomhchodanna céanna, ach cruth difriúil ar an duilleog nó ar an ngas don ghaoth, don talamh fliuch nó don chlós oscailte.

Nasc traschuraclaim

Nasc leis an Tíreolaíocht — gnáthóga Éireannacha (portach, fál sceach/imeall páirce, cladach) agus an áit is fearr a fhásann gach planda.